

Мукачівський державний університет

Гуманітарний факультет

Кафедра психології

Дипломна робота

ОС «Бакалавр»

на тему: Гендерні особливості самооцінки в юнацькому віці

Виконав: студент 5 курсу,
групи ПП-51(з), напряму підготовки
6.030103 «Практична психологія»

Бойчич М. Ф.

Керівник: Барчій М. С.

Рецензент: Лалак Н.В.

Мукачево - 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
...3	
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ	
1.1. Психологічні особливості юнацького віку.....	6
1.2. Гендерні відмінності юнаків.....	13
1.3. Гендерні аспекти самооцінки юнаків	21
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ САМООЦІНКИ ЮНАКІВ	
2.1. Організація і процедура дослідження.....	29
2.2. Аналіз результатів дослідження.....	39
ВИСНОВКИ.....	
52	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ.....	
62	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Суспільні трансформації, що відбуваються в нашій країні, сприяють підвищенню уваги до проблеми гендерних особливостей особистості. В умовах соціально-психологічної трансформації українського суспільства актуальним є дослідження біологічної та соціальної детермінації статей задля вирівнювання можливостей самореалізації жінок і чоловіків, що потребує суттєвої перебудови їхнього соціокультурного простору. Виявлення психологічних детермінант гендерного самовизначення особистості, необхідність вивчення внутрішніх механізмів її ототожнення з певними взірцями статево-рольової поведінки, утвердження демократичних цінностей як детермінанти культивування паритетності статей є стратегічним напрямом соціалізації молоді та забезпечення національного механізму державної гендерної політики. У сучасному науковому знанні загальноновизнаним є факт, що належність до певної статі є одним із значущих параметрів оцінки особистістю самої себе й оточуючих.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства держава особливе значення приділяє гендерній концепції суспільного розвитку, яка передбачає державний погляд на життя з позиції обох статей як рівних, подолання всіх форм несправедливості в оцінці результатів діяльності як чоловіків, так і жінок. Затвердження рівності між жінками і чоловіками є однією з передумов досягнення європейських стандартів демократії в українському суспільстві.

Проблема самоствавлення хлопців і дівчат юнацького віку займає важливе місце в психологічних дослідженнях гендеру. При цьому найактуальнішим є пізнання взаємозв'язку самоствавлення та психологічної статі хлопців і дівчат. Вітчизняні психологи, поряд із зарубіжними, зробили свій внесок у з'ясування особливостей самоствавлення чоловіків і жінок. Так Є.П. Ільїн розглядає це питання, виділяючи два взаємопов'язаних аспекти: адекватність самоствавлення осіб різної статі й порівняння уявлень щодо власного «Я-образу» хлопців та дівчат. А.В. Візгіна, С.Р. Пантелеєв та М.Л. Кубишкіна

розглядали особливості формування самооцінки залежно від професійної спрямованості чоловіків і жінок, та вважали, що специфіка самоставлення особистості залежить від соціальних умов життя людини.

Особливості самооцінки осіб різної статі різних вікових груп досліджувались І.Г. Герасимовою і О.М. Мороз. Зміни такої складової самоставлення, як аутосимпатія, в залежності від життєвого досвіду чоловіків та жінок, були проаналізовані Ю.О.Кочневою і М.К. Омаровою. Різноманітні аспекти самоставлення хлопців і дівчат описувались також у працях В.М. Князева, Н.М. Кирєєвої, В.Є. Каган.

Проблема самоставлення вивчалась такими вченими, як В.В. Столін, О.Т. Соколова, І.І. Чеснокова, І.С. Кон, К.О. Абульханова-Славська та іншими. Вони досліджували самоставлення, як компонент самосвідомості, зміни самосвідомості юнаків та їх вплив на самоставлення, формування емоційно-ціннісного ставлення до себе й оточуючих.

Гендерне виховання як виклик часу відповідно до міжнародних і національних стандартів якості життя та освіти потребує реальних змін у соціокультурному просторі, зокрема ідеології родини, школи, ЗМІ, розробки інноваційних гендерно-освітніх технологій згідно з чинними нормативно-правовими документами України.

Отже, соціальна важливість даної проблеми зумовили вибір теми дипломної роботи: «Гендерні особливості самооцінки в юнацькому віці».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити гендерні особливості самооцінки юнаків.

Об'єкт дослідження – самооцінка особистості

Предмет дослідження - соціально-психологічні особливості самооцінки юнаків.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати психологічні особливості юнацького віку та гендерні відмінності юнаків.
2. Висвітлити гендерні особливості самооцінки юнаків.

3. Емпірично дослідити гендерні особливості самооцінки юнаків та проаналізувати результати.

Методи дослідження. Теоретичні методи: аналіз, систематизація й узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження. Емпіричні методи: психодіагностичні методики: методика діагностики методика кількісного виміру самооцінки (С.А. Будассі), методи математичної обробки даних.

База дослідження. Мукачівський державний університет, дослідження проводилося зі студентами перших курсів різних спеціальностей. Вибірка становила 35 досліджуваних, 20 осіб жіночої статі та 15 осіб чоловічої статі.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що вони можуть бути використані в організації навчально-виховного процесу закладу вищої освіти для оптимізації гендерного становлення особистості.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено теоретичний аналіз самооцінки, гендерних відмінностей та гендерних особливостей самооцінки юнаків, емпірично досліджено вияв гендерних відмінностей самооцінки студентів.

Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми дозволив дійти висновку, що в юнацькому віці відбуваються істотні морфофункціональні зміни, завершуються процеси фізичного дозрівання людини. Життєдіяльність в юності ускладнюється: розширюється діапазон соціальних ролей та інтересів, з'являється все більше дорослих ролей з відповідною їм мірою самостійності і відповідальності. На цей вік припадає багато критичних соціальних подій: одержання паспорта, настання кримінальної відповідальності, можливість реалізації активного виборчого права, можливість вступу до шлюбу. Перед кожним постає задача вибору професії і подальшого життєвого шляху. Головними новоутвореннями даної вікової категорії є відкриття власного "Я", розвиток рефлексії, усвідомлення власних особливостей, поява життєвого плану, установка на усвідомлену побудову власного життя, поступове входження у різні сфери, формування соціальної позиції та основ світогляду, гендерної ідентичності.

Феномени стать та гендер є багатограними біологічними, психічними і соціокультурними утвореннями, які пронизують усі рівні (організм, індивід, особистість) інтегральної індивідуальності. Гендерні особливості, притаманні юнакам, значною мірою впливають на зміст та ставлення до життєвого вибору, що суттєво відображається на їхній самореалізації і зумовлює певні відмінності у перебігу цього феномену в хлопців і дівчат.

Маскулінність та фемінність – нормативні уявлення про соматичні, психічні й поведінкові властивості, характерні для чоловіків і жінок.

В юнацькому віці остаточно закріплюються статево-рольові стереотипи, а також завершується процес формування статевої ідентифікації, пов'язаного з фізіологічними елементами дозрівання організму. У юнацькому віці особистість прагне стати активно діючим суб'єктом

міжособистісних соціальних взаємин, що спричиняє процес засвоєння чи відторгнення існуючих суспільних гендерних стереотипів, формування фемінних, маскулінних чи андрогінних уявлень.

Розвиток Я-концепції у процесі гендерної соціалізації пов'язаний з формуванням узагальненого уявлення про себе як про статеву істоту. Концепція Я-жінка (чоловік), Я-дівчина (хлопчик) – це система гендерних настанов відносно себе, яка розвивається разом із загальним психосоціальним розвитком особистості. Самооцінка виступає центральним компонентом я-концепції.

Самооцінка як утворення в структурі особистості людини не лише відображає ставлення індивіда до самого себе, але й обумовлює його ставлення до оточуючої дійсності, людей, стосунки з ними, регулює поведінку. Саме через призму сприйняття себе ми сприймаємо світ, реагуємо та інтерпретуємо дії інших людей по відношенню до нас, таким чином, будуючи свої взаємини з ними. Самооцінкою психологи називають ставлення індивіда до себе, яке проявляється у схваленні або несхваленні себе як особистості. Самооцінка залежить від прийнятих людиною цінностей, її особистісної сутності, міри її орієнтації на суспільно вироблені вимоги до поведінки й діяльності, формування гендерної ідентичності, суспільних гендерних стереотипів.

Хлопцям юнацького віку властива тенденція до неадекватного позитивного самоствавлення, що є наслідком впливу гендерних стереотипів, згідно з якими до них висуваються вимоги бути незалежними, домінантними, самостійними, тобто проявляти ознаки маскулінності. Через сильне прагнення відповідати гендерним очікуванням та з огляду на дію захисних механізмів хлопці намагаються демонструвати риси, які підтримують їхнє позитивне самоствавлення, унаслідок чого воно може ставати неадекватним. Водночас до дівчат суспільство висуває не такі жорсткі гендерні вимоги, тому в них немає сильної тенденції до неадекватного поліпшення самоствавлення.

Емпіричне дослідження гендерних особливостей самооцінки студентів було проведено на базі Мукачівського державного університету під час переддипломної практики. Дослідження проводилося зі студентами перших курсів різних спеціальностей. У дослідженні використовувались наступні методики: методика діагностики психологічної статі С. Бем, яка дозволяє діагностувати психологічну стать та визначити ступінь андрогінності, маскулінності і фемінності особистості, тест-опитувальник самоствавлення В.В. Століна, методика кількісного виміру самооцінки (С.А. Будассі).

Узагальнивши результати емпіричного дослідження можемо зробити наступні висновки, що 43 % дівчат є фемінно спрямованими, 3 % є андрогенними, та 7 % дівчат є маскулінно спрямованими. Оскільки показники андрогінності є значно малими (3%), то у дослідженні вони не враховуватимуться.

Але не зважаючи на такий певний відсоток маскулінності у дівчат, фемінність як показник жіночності властивий більшій частині вибірки дівчат, це свідчить про жіночі форми поведінки, ідентифікацію себе з жіночою статтю, наявність таких якостей як сердечність, емпатію, ніжність, співчутливість.

37% хлопців є маскулінно спрямованими, це достатньо високий показник маскулінності. Більшій частині студентів чоловічої статі притаманні такі форми поведінки як наполегливість, незалежність, віра у себе, здатність до лідерства та ін. Ступінь представлення у шкалі фемінності - 10 % юнаків є фемінно спрямованими, такі результати є характерними для сучасного суспільства.

Узагальнивши результати дослідження самоствавлення у студентів, зроблено висновок, що досліджувані обох статей мають загальне позитивне самоствавлення, ціннісне ставлення до власного «Я». У досліджуваних хлопців виявлені трохи вищі показники аутосимпатії -79% , ніж у дівчат - 75% , а показники самоінтересу виявились вищими у дівчат.

Ставлення до себе як до самостійної, вольової та надійної людини, якій є за що себе поважати, визначає шкала «самовпевненість». За цією шкалою у

дівчат виявлені невисокі значення(57%), що можна інтерпретувати як нечітко виражену незалежність досліджуваних від зовнішніх впливів, зокрема, переживання стосовно сили власного «Я», у хлопців показники дещо вищі – 67%. Вищий рівень самовпевненості хлопців зумовлюється гендерними стереотипами.

Тобто, переважна більшість хлопців схильна виділяти у власній особистості лише позитивні характеристики, орієнтуватись лише на ті оцінки оточуючих, які підтримують позитивний образ «Я». При цьому недоліки характеру не усвідомлюються, або ж їх аналізу не приділяється достатньої уваги, що перешкоджає знаходженню шляхів самовдосконалення. Самоповага та аутосимпатія не узгоджені між собою, що може призвести до появи внутрішньо-особистісних конфліктів. Ця тенденція до неузгодженості спостерігається і у дівчат.

Більшості юнаків притаманне адекватне самоствавлення з елементами критичності, що вказує на наявність таких особливостей, як розгорнута й узгоджена система уявлень про себе, орієнтація не лише на позитивні, але й на негативні та амбівалентні характеристики, що виділяються як самою особистістю, так і референтним оточенням. Це дає змогу особистості усвідомити свої недоліки та знайти шляхи їх подолання.

Аналізуючи гендерне підґрунтя виявлених особливостей самооцінки, можна стверджувати, що переважання високої самооцінки у хлопців пов'язане з впливом гендерних стереотипів, згідно з якими чоловіки повинні володіти такими якостями, як активність, сила, самостійність, агресивність, демонстративність, наполегливість; у них є потреба в домінуванні, незалежності, досягненнях. Прагнення відповідати зразкам маскулінності призводить до перебільшення власної сили, активності та домінантності. Відповідно до гендерно-рольових очікувань соціуму, до хлопця часто висуваються непомірно високі вимоги. Якщо хлопець-юнак не в змозі відповідати стереотипним уявленням про поведінку «справжнього» чоловіка, яку йому пропонують, як взірець, оточуючі, чи яка сформувалась у його

власній свідомості, то активізуються компенсаторні механізми, внаслідок дії яких його самооцінка стає завищеною, а самоствалення - неадекватним. В нашій групі досліджуваних серед дівчат не було виявлено жодного випадку неадекватно низької самооцінки.

У групі дівчат переважає середня адекватна самооцінка. Для дівчат позитивна оцінка себе пов'язана не стільки з наявністю соціально бажаних рис, скільки зі ставленням до себе позитивно в цілому. До того ж, суспільство висуває до дівчат не такі жорсткі вимоги, як до хлопців, оскільки гендерні стереотипи жіночності полягають в наявності таких рис, як експресивність, дружелюбність, слабкість, покірність, турботливість, схильність до концентрації на почуттях

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в обґрунтуванні психологічних засобів розвитку гендерної ідентичності молоді та позитивного самоствалення.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>